

رابطه ویژگی‌های زنانگی و مردانگی و تیپ‌های شخصیتی یونگ با تصور از خدا در دانشجویان

محمد کفیلی^۱، عبدالحسین تفضلی مقدم^۲

^۱ کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، واحد علوم و تحقیقات خراسان رضوی.

^۲ دکتری کودکان استثنایی، استادیار دانشگاه پیام‌نور.

نام نویسنده مسئول:

محمد کفیلی

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه ویژگی‌های زنانگی مردانگی و تیپ‌های شخصیتی با تصویر ذهنی از خدا در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد نیشابور بود. پژوهش از نوع تحقیقات توصیفی و همبستگی می‌باشد و جامعه آماری تعداد ۱۲۰۰۰ نفر دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی بودند. نمونه پژوهش حاضر شامل ۳۷۰ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب گردیدند و برای سنجش متغیرها از پرسشنامه ویژگی‌های شخصی وابسته به جنس اسپنس (PAQ)، پرسشنامه سنخ‌نمای مایرز-بریگز (MBTI) و پرسشنامه تصور از خدا استفاده گردید. داده‌های حاصل بر اساس ضریب هم‌بستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه با کمک نرم افزار spss مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌های حاصل از این پژوهش عبارتند از ۱- ویژگی زنانگی قدرت پیش‌بینی مثبت بهتری برای تصور مثبت از خداوند دارد. همچنین تیپ درون‌گرایی قدرت پیش‌بینی مثبت بهتری برای تصور منفی از خداوند دارد. ۲- بین ویژگی‌های زنانگی و مردانگی با تصور مثبت از خدا رابطه معنی‌دار مثبت و با تصور منفی از خدا رابطه معنی‌دار منفی وجود دارد. ۳- بین گرایش قضاوت و برونگرایی با تصور منفی از خدا رابطه معنی‌دار منفی، و بین گرایش ادراک و درون‌گرایی با تصور منفی از خدا رابطه معنی‌دار مثبت وجود دارد...

واژگان کلیدی: ویژگی‌های زنانگی مردانگی، آندروژنی، تیپ‌های شخصیتی، تصور از خدا.

مقدمه

رشد خودآگاهی و اندیشه بشری همواره در پرتو مفهومی به نام خداوند بوده است. و تصور ذهنی از خدا به عنوان وجودی فراتر از خودآگاهی بشر در تمام طول تاریخ ذهن اندیشمندان و فلاسفه را به خود مشغول کرده است. مذهب، خدا و تصویر ذهنی از آن هیچگاه موضوع و مسئله اصلی و عمده در روانشناسی جدید نبوده است. با این همه اکثر متفکران و روانشناسان بزرگ نظیر فروید^۱ یونگ^۲ آدلر^۳ بندورا^۴ جیمز^۵ فرام^۶ و... درباره آن اظهارنظر کرده‌اند و بدون شک دیدگاه غالب از آن فروید است. فروید تصور از خدا را فرافکن تصور از پدر می‌داند به نظر فروید، انسان چون در کودکی به پدر تکیه می‌زند در دوران بلوغ، پدری بزرگ‌تر و نیرومندتر را که همان خداست برمی‌گزیند و به او تکیه می‌زند [۱]. یونگ نیز به مانند فروید به نقش پدر در شکل‌گیری تصویر ذهنی خدا اما به شیوه متفاوتی اشاره می‌کند. یونگ سه نوع تصویر برای فرافکنی محتویات کهن‌الگوی خدا در خودآگاهی انسان در نظر می‌گیرد وی مراحل پدر (کودکی) پسر (جوانی) و روح‌القدس (میان‌سالی) را در نظر گرفته است [۲]. چندین پژوهش‌گزاره فروید مبنی بر اینکه خدا همان پدر دوره کودکی است را سنجیده‌اند و به رغم تفاوت‌های فردی نسبتاً گسترده این پژوهش‌ها به طور متوسط میان مفهوم خدا و مفهوم مادر همواره همبستگی بیشتر یافته‌اند تا میان خدا و مفهوم پدر [۱]. پاول ووگل از یادداشت‌های خانوادگی در مورد گفت‌وگوهای خاص و تظاهرات خودانگیخته دو نفر از کم سن و سال‌ترین کودکان نتیجه گرفت که مفهوم مادر و خدا برای سال‌ها ارتباطی نزدیک با یکدیگر داشته‌اند و تنها به تدریج از هم‌دیگر جدا شده‌اند [۱]. کرک پاتریک^۷ [۳] معتقد است که در نوشته‌های مذهبی، خدا به عنوان شکلی از والدین توصیف شده است. ریزوتو^۸ [۴] در یک تحقیق تجربی نشان داد که تصور فرد از خدا به طور نزدیک با تجربه او با اولین مراقبانش ارتباط دارد. آدلر معتقد است انگاره خدا بیشتر با تصویر والد برتر هماهنگی دارد نه پدر یا مادر. رجوع به نظریه آدلر در مقایسه با تفسیر محدود فرویدی سازگاری بیشتری نیز با فرایند دلبستگی دارد، همچنان‌که می‌تواند در پیش‌بینی سبک دلبستگی به خدا نیز کمک کند؛ یعنی اگر والد برتر چهره دلبستگی نخستین را ارائه دهد در این صورت، تصویر همان والد است که بایستی منعکس کننده تصویر ذهنی فرد از خدا باشد.

مفهوم تصور از خدا در مکتب روانشناسی روابط موضوعی^۹ ریشه دارد [۵]. تصور از خدا یک مدل کارکردی درون روانی است که فرد، خدا را بدان‌گونه و در آن قالب متصور می‌شود [۶]. تصور از خدا توصیف اثر عاطفی یا ارزیابی جنبه‌های مختلف بازنمایی ذهنی از خداوند است. این تصور باعث می‌شود که ما خصوصیات معینی را نشان دهیم [۷]. لارنس^{۱۰} [۸] نیز ۶ بعد برای تصویر ذهنی از خدا با عناوین نفوذ (اجابت)، فراهم‌کننده (منعم)، حاضر، چالشگر، پذیرنده و خیرخواه ذکر می‌کند. فروید تصویر ذهنی از خداوند را به تصویر پدر و نظریه‌پردازان روابط موضوعی آن را به تصویر مادر تقلیل می‌دهند. به نظر می‌رسد که تبیین و بررسی تصور از خداوند با متغیری مانند تیپ‌های شخصیتی که بار خصوصیات زیست‌شناختی، و صفات سرشتی را یدک می‌کشد احتمالاً می‌تواند پنجره‌ای جدید و نه محدود به فرافکنی ویژگی‌های والدین در تبیین تصویر ذهنی از خداوند بگشاید. اینکه افراد گوناگون با شیوه‌های متفاوت به محیط پاسخ می‌دهند از دیر باز مورد توجه روانشناسان صفات بوده است [۹]. نظریه تیپ‌شناسی یونگ از مهمترین و جامع‌ترین رویکردها در شناخت و تبیین شخصیت است. یونگ دو گرایش درون‌گرایی و برون‌گرایی نسبت به زندگی را برای افراد در نظر می‌گیرد که این دو گرایش در ترکیب با چهار کارکرد تفکر،^{۱۱} احساس،^{۱۲} حس^{۱۳} و شهود،^{۱۴} هشت تیپ شخصیتی را بوجود می‌آورند. گرایش برون‌گرایی بوسیله عوامل بیرونی برانگیخته می‌شود و به شدت تحت تاثیر محیط واقع می‌شود در گرایش درون‌گرایی لببیدو به درون و در عوامل ذهنی متمرکز می‌شود این گرایش تمایل به مردم‌گریزی دارد و اکنش را به عمل ترجیح می‌دهد. دو کارکرد حس و شهود به منزله دریافت‌کننده حواس و الهام‌ها و دو کارکرد تفکر و احساس بیانگر دو شیوه متفاوت ارزشگذاری و ارزیابی هستند [۱۰]. بعدها کاترین بریگز^{۱۵} به همراه دخترش ایزابل مایرز بریگز^{۱۶} با اضافه کردن دو کارکرد قضاوت و ادراک یک پرسشنامه روانی برای اندازه‌گیری این سنخ‌ها ابداع نمودند. بریگزها از ترکیب دو گرایش کلی (درون‌گرایی و

1. feruid

2. jung

3. adler

4. bandora

5. james

6. fromm

7. Kirk Patrick

8. rizzuto

9. object relations

10. Lawrence

11. thinking

12. feeling

13. sensing

14. intuition

15. Briggs

16. Briggs myers

برون‌گرایی) چهار کارکرد (حس شهود تفکر احساس) و دو گرایش یا بعد خاص (قضاوت و ادراک) ۱۶ تیپ شخصیتی بدست آوردند. مقیاس‌های تفکری - احساسی و حسی - شهودی کارکردهای روانی و مقیاسهای برون‌گرایی - درون‌گرایی و قضاوت - ادراک نگرشهای روانی را مورد ارزیابی قرار می‌دهند [۱۱]. درون‌گرایی - برون‌گرایی نشانگر نوع گرایش فرد به زندگی است؛ حسی - شهودی منعکس کننده نحوه ادراک‌های فرد است؛ متفکر - احساسی مربوط به مبانی قضاوت‌های شخصی است؛ و بُعد قضاوت - ادراک^{۱۷} نشان‌دهنده نحوه تصمیم‌گیری در برابر جهان بیرونی است. با توجه به پژوهش‌های ورگوت و تامایو^{۱۸} [۱۲] مبنی بر اینکه تصاویر ذهنی از خدا بیشتر شبیه مادر است تا پدر، می‌توان تصویر ذهنی حضور از خداوند که برگرفته از نظریه روابط موضوعی و به معنی جایگزین شدن خدا با مادر و حضور همیشگی مادر است را با این وجه رمانتیک‌گونه و شاعرانه تیپ‌های شهودی و احساسی درون‌گرای یونگ که اغلب جذب هنر عرفان و موسیقی می‌شوند [۱۰] همسو دانست. شاید این تصویر ذهنی از خدا تحت‌تأثیر تجربه با مادر نباشد که چنین ویژگی‌هایی را پدید می‌آورد. بلکه چنین افرادی با چنین خصوصیات سرشتی بیشتر جذب تصویر مادرانه از خداوند می‌شوند (جنبه رمانتیک). در رابطه با تصویر ذهنی حضور از خداوند، شاملی و گودرزی [۱۳] نتیجه گرفتند که میزان بیشتر تصور حضور از خدا، شدت وسواس مذهبی را در افراد مبتلا به اختلال وسواسی - اجباری کمتر می‌کند. خاکساری و خسروی [۱۴] نیز بین تصور مثبت از خدا با سلامت روان و عزت نفس ۳۰۰ دانش‌آموز دبیرستانی، همبستگی مثبت بدست آوردند. غباری بناب و کوهسار [۱۵] نتیجه گرفتند که دانشجویان دارای تصویر پذیرنده و مثبت از خدا افکار پارانویا مانند کمتر و دانشجویان دارای تصویر ذهنی منفی از خدا افکار پارانویید مانند بیشتری گزارش کردند.

دیگر متغیری که می‌تواند پیش بین متفاوتی نسبت به تبیین‌های تاکنون صورت گرفته برای تصور از خدا باشد ویژگی‌های زنانگی و مردانگی^{۱۹} است. از نظر لغت‌شناسی و دیدگاه حرفه‌ای جنس به جنبه‌های زیستی زن یا مرد بودن و جنسیت به خصوصیات رفتاری، اجتماعی و روانی مردان و زنان به عنوان زنانه بودن یا مردانه بودن اشاره می‌کند [۱۶]. بار معتقد است که زنانگی مردانگی به انتظارات اجتماعی و فرهنگی بر می‌گردد که در آن فرد مقید شده که یک زن باشد یا یک مرد. زنانگی و مردانگی تمام ابعاد اندیشه‌ها و رفتارها، خواسته‌ها و آرزوهای ما، نگاه‌های ظاهری ما و مانند این‌ها را پوشش می‌دهد. خواهی زنانگی و مردانگی از آنجا که به لحاظ اجتماعی ساخته شده و توسعه یافته‌اند، بوسیله مردمی که فرهنگ مشترک دارند تولید و باز تولید می‌شوند. زنانگی و مردانگی ثابت نمی‌مانند و برحسب زمان و مکان متغیر خواهند بود [۱۷]. در تصویر سنتی، مردانگی و زنانگی به عنوان دو قطب متضاد ترسیم شده بود که در روی پیوستار دو قطبی از حداکثر مردانگی در یک کرانه تا حداکثر زنانگی در نهایت دیگر امتداد داشت. از مردان انتظار می‌رفت در کرانه قطب مردانگی و زنان در کرانه قطب زنانگی دسته‌بندی شوند. به جای توصیف مردانگی و زنانگی به عنوان طیفی که در آن بیشتر بودن در یکی از دو طرف به معنای کمتر بودن در دیگری است، بم [۱۸] ^{۲۰} پیشنهاد داد که همه‌ی افراد ممکن است هم ویژگی‌های مردانه و هم ویژگی‌های زنانه داشته باشند. این تفکر به رشد مفهوم "مردانه - زنانه"، یعنی وجود ویژگی‌های مثبت مردانه و زنانه در یک فرد، منجر شد. بم استدلال می‌کند که افراد مردانه - زنانه، یا آندروژن، انعطاف پذیرتر، کارآمدتر و از نظر روانی سالمتر از هم‌تایان مرد یا زن خود هستند بم آندروژنی را سوگیری نقش جنسیتی می‌داند که در آن فرد شناسه‌های فراوانی را هم از زنانگی و هم از مردانگی در منش خود یکپارچه می‌سازد. به عبارت دیگر آندروژن یا دو جنسیتی کسی است که ویژگی‌های زنانه و مردانه را با هم دارد. همچنین یونگ معتقد است که فرافکنی تصاویر مرد و زن از یکدیگر در طول تاریخ، نوعی آمادگی ذاتی یا کهن‌الگوی زنانه یا (انیموس) و مردانه (آنیما) را بوجود آورده است. که برای رسیدن به فردیت یا سلامت روانی درک این جنبه از ماهیت روان لازم و ضروری است [۱۹]. یونگ [۲۰] نخستین روانشناسی است که به رابطه آندروژنی و مفاهیم مذهبی و قدسی اشاره کرده است. وی در کتاب روانشناسی و کیمیاگری کراراً فرآیندهای کیمیاگری را در رویای افراد مشاهده کرد که به معنای قدسی و مذهبی اتحاد اضداد و تجربه معنوی می‌انجامید. از نظر یونگ ربیس،^{۲۱} هرمافرودیت^{۲۲} (دوجنسی) بالدار یا موجود نر و ماده که در آخرین مرحله کیمیاگری بدست می‌آید نمادی از تحول و سمبل سلامت روانی، معنویت و کهن‌الگوی خویشتن^{۲۳} است. در توصیف ربیس (موجود دوجنسی) صفات نمادین شخصیت مسیحی به کار برده می‌شود. تصویر ربیس نشانگر خداگونگی موجود دوجنسی است. چرا که سمت راست پیکر ربیس مذکر و سمت چپ پیکر مونت است و نمایانگر اتحاد خودآگاه مردانه و ناخودآگاه زنانه در مرحله پایانی فرآیند کیمیاگری یا دستیابی به فرآیند فردیت است [۱۹].

در این راستا پیرزمان و همکاران [۲۱] در پژوهشی که بر دانشجویان انجام شد دریافتند که بین ویژگی دوجنسی یا آندروژنی با بهزیستی

17. Juding-perceiving

18. tamayo

19. androgyny

20. bem

21. rebis

22. hermaphrodite

23. self

روان شناختی رابطه معنی دار وجود دارد. همچنین شیموناکا^{۲۴} و همکاران [۲۲] در ژاپن پژوهشی انجام دادند که نتایج این پژوهش نشان داد، سنخ دوجنسیتی در زن و مرد از لحاظ سلامت روانی در بهترین وضعیت هستند و سنخ، تک بعدی (تنها مرد یا زن) در پایین ترین یا بدترین سطح سلامت روانی قرار دارند. ویژگی های زنانگی و مردانگی و تیپ های شخصیتی یونگ اثرات متفاوتی بر ادراک شخص و نحوه نگرش و شناخت او نسبت به جهان اطراف خواهند گذاشت. و هدف این تحقیق همانگونه که گفته شد بررسی رابطه ویژگی های زنانگی و مردانگی و تیپ های شخصیتی یونگ با تصور از خدا در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد نیشابور بود در واقع آیا ویژگی آندروژنی با توجه به آنچه یونگ از رییس هرمافرودیت تاجدار (موجود نروماده) سمبل دو جنسیتی سلامت روانی و نماد معنویت در نظر داشت. پیش بین مناسبی برای تصور مثبت از خداوند نخواهد بود؟ و کدام یک از تصاویر ذهنی از خداوند با تصور یک برون گرا از خدا که به شدت تحت تاثیر محیط و فردی معاشرتی است یا تصور یک درون گرا با تجربیات درونی غنی، رابطه معنی دار خواهد داشت؟

فرضیه های پژوهش

۱- ویژگی های زنانگی مردانگی و تیپ های شخصیتی یونگ می تواند تصویر ذهنی از خداوند را پیش بینی کنند. ۲- بین ویژگی های زنانگی مردانگی با تصویر ذهنی از خدا رابطه وجود دارد. ۳- بین تیپ های شخصیتی یونگ با تصویر ذهنی از خدا رابطه وجود دارد.

روش شناسی

جامعه آماری، نمونه و روش اجرای پژوهش.

روش تحقیق توصیفی و همبستگی است. جامعه آماری این تحقیق کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد واحد نیشابور به تعداد ۱۲۰۰ نفر می باشند که در نیمسال دوم تحصیلی ۹۴-۹۳ مشغول تحصیل بودند. نمونه آماری با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای و جدول مورگان و با توجه به تعداد دانشجویان دانشگاه آزاد واحد نیشابور که در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ مشغول به تحصیل بودند و حدود ۱۲۰۰۰ نفر بودند با توجه به احتمال ریزش آزمودنی ها ۳۷۰ نفر در نظر گرفته شد. ابتدا با مساعدت مسئولین آموزش دانشگاه، تعداد کل دانشجویان دانشگاه به تفکیک جنسیت و دانشکده مشخص شد و سپس با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای نمونه مورد نظر انتخاب و با هماهنگی مسئولین ذی ربط، فرایند اجرای پرسشنامه در میان دانشجویان جهت اندازه گیری رابطه ویژگی های زنانگی مردانگی و تیپ های شخصیتی با تصویر ذهنی از خدا در دانشجویان انجام گرفت. بدین صورت که در مرحله اول دانشکده های علوم انسانی، فنی و علوم پایه دانشگاه هر یک به صورت یک طبقه در نظر گرفته شده و سپس از درون هر دانشکده چند رشته تحصیلی و در نهایت از رشته های انتخاب شده چند کلاس به طور تصادفی انتخاب و پرسشنامه ها بین دانشجویان اجرا گردید.

ابزار سنجش

پرسشنامه تصور از خدا:

این پرسشنامه شامل ۲۷ سؤال و سه خرده مقیاس حضور خدا در زندگی (آیتم های ۱ تا ۱۱)، مراقبت خداوند (آیتم های ۱۲ تا ۲۱) و تصور منفی از خداوند (آیتم های ۲۲ تا ۲۷) می باشد که در نهایت، خرده مقیاس های حضور خدا در زندگی و مراقبت خداوند با یکدیگر ترکیب شده و مقیاس تصور مثبت از خدا را تشکیل می دهند. در این پژوهش، از ترجمه فارسی این پرسشنامه، که توسط خسروی در سال ۱۳۸۴ انجام شده، استفاده گردیده است. نمره گذاری این پرسشنامه به شیوه «لیکرت» است، به این صورت که سؤالات ۴، ۶، ۸، ۹ و ۱۱ از سمت راست از ۱ تا ۵ و بقیه سؤالات به صورت معکوس نمره گذاری می شوند. کلاین^{۲۵} [۱۴] پایایی درونی سه خرده آزمون حضور خدا در زندگی، مراقبت خداوند و تصور منفی از خدا را به ترتیب ۰/۸۶، ۰/۸۲ و ۰/۶۹ بدست آورده و آن را نشانه پایایی درونی خوب این آزمون می داند. خاکساری [۱۴] پایایی آزمون فوق را با استفاده از آلفای کرونباخ در مورد عامل حضور خدا در زندگی ۰/۶۰، مراقبت خداوند ۰/۶۴، تصور مثبت از خدا ۰/۶۱ و تصور منفی از خدا ۰/۵۸ بدست آورد. در ضمن همبستگی عامل حضور خدا در زندگی و مراقبت از خداوند (زیر مقیاس های تصور مثبت از خدا) با تصور مثبت از خدا به ترتیب ۰/۷۷ و ۰/۷۲ بدست آمد. فیض آبادی و خسروی [۲۳] پایایی پرسشنامه را با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای زیرمجموعه های «تصور منفی از خدا» ۰/۷۶، «تصور مثبت از خدا» ۰/۸۵، «حضور خدا در زندگی» ۰/۸۳ و برای کل پرسشنامه ۰/۷۹ و نتیجه آزمون و آزمون مجدد را ۰/۷۹ گزارش کردند. همچنین برای بررسی روایی پرسشنامه، از روش «روایی همزمان» استفاده نمودند و همبستگی پرسشنامه «تصور از خدا» را با پرسشنامه «نگرش های مذهبی خدایاری فرد» محاسبه کردند و ضریب همبستگی به دست آمده را برابر ۰/۶۷ گزارش نمودند که معنادار است.

24. Shimonaka

25. Kline

پرسشنامه سنخ‌نمای مایرز-بریگز (MBTI):

این پرسشنامه شامل چهارمقیاس دوقطبی است که به هر قطب یک ترجیح شخصیتی گفته می‌شود. مقیاس‌های تفکری - احساسی و حسی - شهودی کارکردهای روانی و مقیاس‌های برونگرایی - درونگرایی و قضاوت - ادراک نگرش‌های روانی را مورد ارزیابی قرار می‌دهند [۱۱]. از ترکیب دو گرایش کلی (درون‌گرایی و برون‌گرایی) چهار کارکرد (حس شهود تفکر احساس) و دو گرایش یا بعد خاص (قضاوت و ادراک) ۱۶ تیپ شخصیتی بدست می‌آید. برای نمره‌گذاری دستی یا رایانه ای MBTI لازم است یک نمره خام وزنی در مورد هر قطب از ابعاد چهارگانه به دست آید. برای نشان دادن جهت رجحان آزمودنی در هر بُعد از یک حرف E یا I، F یا T، N یا S، J یا P استفاده می‌شود و عددی که نشان دهنده قدرت و نیرومندی آن رجحان (از دید آزمودنی) است، جلوی آن نوشته می‌شود. با اینکه ظاهراً این نمره‌ها به صورت پیوسته هستند، اما مجموعه نمره‌ها به یک ترکیب چهار حرفی کاهش می‌یابند تا نشان دهد کدام قطب از هر جفت برجسته‌تر از قطب دیگر است. مثلاً، ISTJ، ENFP، لذا، پیوستار رفتارها به یک سنخ خاص تقلیل پیدا می‌کند. بررسی‌هایی که در خصوص پایایی MBTI به چاپ رسیده است، معمولاً همسانی درونی قابل قبولی نشان داده‌اند و پایایی بازآزمایی آن در عرض دوره‌های زمانی چندماهه در حد رضایت بخش قرار داشته است [۲۴]. در پژوهشی که در شهرکرد برای هنجاریابی و تعیین روایی و پایایی تیپ‌نمای مایرز-بریگز در میان ۶۵۰ نفر (۴۵۹ مرد و ۱۹۱ زن) از کارکنان ادارات شهرکرد انجام شد. ضریب پایایی مقیاس‌های مایرز-بریگز به شیوه آلفای کرونباخ و بازآزمایی به روش آلفا برای برونگرایی - درونگرایی ۰/۷۶، حسی - شهودی ۰/۷۰، عقلانی - احساسی ۰/۷۷، قضاوتی - ادراکی ۰/۷۹، و به روش بازآزمایی برای برونگرایی - درونگرایی ۰/۹۵، حسی - شهودی ۰/۹۱، عقلانی - احساسی ۰/۹۳ و قضاوتی - ادراکی ۰/۹۴ محاسبه گردید. روایی هر یک از مقیاس‌های مایرز-بریگز به چند طریق مشخص گردید. همبستگی نمرات در بین مقیاس‌های پرسشنامه پنج عاملی شخصیت NEOPI-R و نمرات مقیاس‌های MBTI نتایج نشان داد که بین نمرات مقیاس‌های دو آزمون همبستگی معنادار وجود دارد [۲۵].

پرسشنامه ویژگی‌های شخصیتی اسپنس:

پرسشنامه ویژگی‌های شخصیتی به منظور اندازه‌گیری صفات شخصیت وابسته به جنس در افراد توسط اسپنس و هلم‌ریش [۲۶] ساخته شد و دارای سه زیر مقیاس است. ۱. زیر مقیاس ابزاری بودن (مردانگی) ۲. زیر مقیاس خود بیانگری (زنانگی) و ۳. زیر مقیاس اندروژنیک یا دو جنسیتی. هر زیر مقیاس از هشت عبارت تشکیل شده است. این پرسشنامه دارای ۲۴ گزینه است که به صورت دو قطبی تنظیم شده است و بر اساس مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت درجه بندی می‌شود. اسپنس و هلم‌ریچ ضریب پایایی زیر مقیاس‌های این آزمون را چنین گزارش کرده‌اند. ضریب پایایی زیر مقیاس مردانگی ۰/۸۵، زنانگی ۰/۸۲ و دو جنسیتی ۰/۷۸. همچنین یافته‌های پژوهشی اسپنس [۲۷] حاکی از آنند که این ابزار از اعتبار سازه مطلوبی برخوردار است. همچنین در ایران اعتصامی [۲۸] در پژوهش خود اعتبار پرسشنامه را برای دو زیر مقیاس زنانگی و مردانگی محاسبه نمود. وی مقدار آلفای کرونباخ را با روش باز آزمایی برای مقیاس زنانگی ۰/۶۵ مردانگی ۰/۷۱ بدست آورد. شریفی [۲۹] نیز پایایی درونی آزمون از طریق بار آزمایی و با اجرا بر روی ۳۰ نفر از افراد نمونه و با استفاده از آلفای کرونباخ با فاصله زمانی ۱ ماه را محاسبه کرد که ضریب آلفای کرونباخ برای مقیاس زنانه ۰/۶۱ مردانه ۰/۷۸ و دو جنسیتی ۰/۷۶ بدست آمد.

یافته‌ها

جدول ۱ یافته‌های توصیفی شامل میانگین و انحراف استاندارد را برای شرکت‌کنندگان در متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۱. میانگین و انحراف استاندارد ویژگی‌های زنانگی مردانگی و تیپ‌های شخصیتی با تصور از خدا

متغیر	M	SD
مردانگی	۱۹/۷۸	۵/۲۳
زنانگی	۲۱/۵۷	۵/۵۷
آندروژنی	۱۴/۲۴	۳/۲۷
برون‌گرا	۶/۱۹	۳/۳۹
درون‌گرا	۸/۸۰	۳/۳۹
تفکر	۸/۸۴	۳/۲۸
احساس	۶/۱۵	۳/۲۸
حس	۸/۸۰	۲/۲۸

۲/۲۸	۶/۱۹	شهود
۳/۵۰	۸/۷۴	قضاوت
۳/۵۰	۶/۲۵	ملاحظه کار
۶/۸۸	۴۳/۵۶	تصور حضور از خدا
۶/۷۶	۳۸/۴۲	تصور مراقبت خدا
۱۲/۲۲	۸۲/۰۴	تصور مثبت از خدا
۴/۲۵	۱۵/۳۱	تصور منفی از خدا

جدول ۲ فراوانی و درصد تیپ‌های شخصیتی شانزده گانه مقیاس مایرزبریگز را نمایش می دهد. همانگونه که در جدول ۲ مشاهده می شود تیپ درون گرای حسی متفکر

جدول ۲. فراوانی و درصد تیپ‌های شخصیتی شانزده گانه

درصد	فراوانی	تیپ شخصیتی
۲۴	۸۹	درون گرای حسی متفکر با گرایش قضاوت
۱۱/۱	۴۲	درون گرای حسی متفکر با گرایش ادراک
۴/۸	۱۸	درون گرای حسی احساسی با گرایش قضاوت
۳/۷	۱۴	درون گرای حسی احساسی با گرایش ادراک
۴/۱	۱۶	برون گرای حسی متفکر با گرایش ادراک
۱۱/۷	۴۳	برون گرای حسی متفکر با گرایش قضاوت
۳	۱۱	برون گرای حسی احساسی با گرایش ادراک
۴/۱	۱۵	برون گرای حسی احساسی با گرایش قضاوت
۴/۸	۱۸	برون گرای شهودی احساسی با گرایش قضاوت
۴/۴	۱۶	برون گرای شهودی احساسی با گرایش ادراک
۳	۱۱	برون گرای شهودی متفکر با گرایش قضاوت
۱/۸	۷	برون گرای شهودی متفکر با گرایش ادراک
۵/۹	۲۲	درون گرای شهودی احساسی با گرایش قضاوت
۲/۶	۱۰	درون گرای شهودی احساسی با گرایش ادراک
۵/۲	۱۹	درون گرای شهودی متفکر با گرایش قضاوت
۵/۲	۱۹	درون گرای شهودی متفکر با گرایش ادراک

نرمال بودن توزیع متغیرها در جامعه

جهت بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها در جامعه از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف یک راه استفاده شد. جهت تفسیر آزمون به دو صورت می توان عمل کرد. راه اول توجه به میزان ضریب Z کولموگروف - اسمیرنوف است اگر این میزان بین $۱/۹۶ -$ تا $۱/۹۶ +$ قرار داشته باشد می توان رای به نرمال بودن توزیع داده ها داد. راه دوم توجه به سطح معنی داری است. بدین صورت که سطح معنی داری بدست آمده باید بر دو تقسیم گردد اگر میزان حاصله بیشتر از $۰/۰۲۵$ باشد. توزیع نرمال و در غیر این صورت توزیع غیر نرمال خواهد بود. نتایج این تحلیل در جدول ۴-۴ ارائه گردیده است. با توجه به اینکه سطح معنی داری آزمون کولموگروف اسمیرنوف در تمامی متغیرها بیشتر از $۰/۰۵$ می باشد لذا با $۰/۰۹۵$ درصد اطمینان می توان گفت توزیع نمرات متغیرهای مورد بررسی نرمال می باشد.

جدول ۳. نتایج آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای متغیرهای پژوهش.

متغیرها	Z کولموگروف اسمیرنوف	سطح معنی داری
مردانگی	۰/۲۵۴	۱/۰۱۵
زنانگی	۰/۰۶۶	۱/۳۰۵
آندروژنی	۱/۱۱۳	۱۶۸
برون گرا	۰/۹۰۸	۰/۳۸۲
درون گرا	۰/۹۰۸	۰/۳۸۲
تفکر	۱/۲۹۸	۰/۰۶۹
احساس	۱/۲۹۸	۰/۰۶۹
حس	۱/۳۳	۰/۰۵۷
شهود	۱/۳۳	۰/۰۵۷
قضاوت	۱/۲۱۷	۰/۱۰۳
ادراک	۱/۲۱۷	۰/۱۰۳
تصور حضور از خدا	۰/۹۳۵	۰/۳۴۶
تصور مراقبت خدا	۰/۹۴۴	۰/۳۳۵
تصور مثبت از خدا	۰/۷۷	۰/۵۸
تصور منفی از خدا	۱/۳۰۲	۰/۰۶۷

به منظور بررسی قدرت پیش بینی ویژگی های زنانگی و مردانگی و تیپ های شخصیتی برای متغیر تصویر ذهنی از خدا از آنجایی که دو نوع تصویر مثبت و منفی از خداوند وجود دارد برای آزمون این فرضیه یک بار قدرت پیش بینی تصور مثبت از خدا و یک بار قدرت پیش بینی تصور منفی از خدا توسط ویژگی های زنانگی مردانگی و تیپ های شخصیتی بوسیله آزمون رگرسیون همزمان مورد بررسی قرار گرفت. همانگونه که در جدول ۳ ملاحظه می شود. ویژگی های زنانگی مردانگی و تیپ های شخصیتی ۰/۱۰۳ درصد از کل واریانس تصور مثبت از خداوند را تبیین کرده اند. لذا فرض تایید می شود و می توان نتیجه گرفت که ویژگی های زنانگی و مردانگی و تیپ های شخصیتی قدرت پیش بینی تصور مثبت از خداوند را دارند. و با توجه به مقدار F محاسبه شده و سطح معنی داری (۰/۰۰۰) چون سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۰۱ می باشد نتیجه می گیریم که مدل معنی دار است. نتایج ضرایب رگرسیون نیز نشان می دهد که بیشترین مقدار ضریب استاندارد شده بتا مربوط به زنانگی است. و متغیر زنانگی توانسته است به صورت مثبت و معناداری تصور مثبت از خداوند را پیش بینی کند. تنها ویژگی زنانگی است که به صورت مثبت و معناداری می تواند تصور مثبت از خداوند را پیش بینی کند.

جدول ۴. خلاصه نتایج رگرسیون پیش بینی تصور مثبت از خدا

متغیر ملاک	متغیرهای پیش بین	R	R ²	F	B	SEB	β	T
تصور مثبت از خداوند	مقدار ثابت	۰/۳۲۲	۰/۱۰۳	۴/۶۵۰**	۶۶/۴۴۳	۴/۸۵۲	-	۱۳/۶۹۵**
	آندروژنی				۱/۷۸۱	۱/۷۲۹	۰/۰۷۷	۱/۰۳۰
	مردانگی				۰/۰۶۶	۰/۱۵۹	۰/۰۳۰	۰/۴۱۳
	زنانگی				۰/۴۵۴	۰/۱۴۴	۰/۲۲۶	۳/۱۵۵**
	درون گرایی				۰/۲۳۶	۰/۲۰۸	۰/۰۶۸	۱/۱۳۷
	شهود				-۰/۲۳۶	۰/۲۷۰	-۰/۰۵۶	-۰/۸۷۲
	احساس				۰/۱۲۴	۰/۲۴۷	۰/۰۳۵	۰/۵۰۱
	ادراک				۰/۳۳۴	۰/۱۹۴	۰/۱۰۰	-۱/۷۱۸

p<0/05*

p<0/000**

همانگونه که در جدول ۴. ملاحظه می‌شود ویژگی‌های زنانگی مردانگی و تیپ‌های شخصیتی ۰/۰۵۹ درصد از کل واریانس تصور منفی از خداوند را تبیین کرده‌اند. لذا فرض تایید می‌شود و می‌توان نتیجه گرفت که ویژگی‌های زنانگی و مردانگی و تیپ‌های شخصیتی قدرت پیش بینی تصور منفی از خداوند را دارند. و با توجه به مقدار F محاسبه شده و سطح معنی‌داری (۰/۰۱۵) چون سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد نتیجه می‌گیریم که مدل معنی‌دار است. نتایج ضرایب رگرسیون نیز نشان می‌دهد که بیشترین ضرایب استاندارد شده بتا مربوط به درون‌گرایی است. و متغیر درون‌گرایی توانسته است به صورت مثبت و معناداری تصور منفی از خداوند را پیش‌بینی کند.

جدول ۵). خلاصه نتایج رگرسیون پیش‌بینی تصور منفی از خدا

<u>متغیر ملاک</u>	<u>متغیرهای پیش‌بین</u>	<u>R</u>	<u>R²</u>	<u>F</u>	<u>B</u>	<u>SEB</u>	<u>β</u>	<u>T</u>
تصور منفی از خداوند	مقدار ثابت	۰/۲۴۳	۰/۰۵۹	۲/۵۳۶*	۱۳/۴۹۲	۱/۹۶۹	-	۷/۰۸۲**
	آندروژنی				-۰/۹۱۴	۰/۶۷۳	-۰/۱۰۴	-۱/۳۵۸
	مردانگی				-۰/۰۲۸	۰/۰۶۲	-۰/۰۳۵	-۰/۴۶۰
	زنانگی				-۰/۰۲۶	۰/۰۵۶	-۰/۰۳۴	-۰/۰۴۶۲
	درون‌گرایی				۰/۱۷۵	۰/۰۸۱	۰/۱۳۴	۲/۱۶۶*
	شهود				۰/۰۸۰	۰/۱۰۵	۰/۰۵۰	۰/۷۶۴
	احساس				-۰/۰۱۶	۰/۰۹۶	-۰/۰۱۲	-۰/۱۶۸
	ادراک				۰/۱۳۵	۰/۰۷۶	۰/۱۰۷	۱/۷۹۰

* p<0/000*

p<0/05*

در جدول ۵. ملاحظه می‌شود که بین ویژگی‌های زنانگی و دو جنسی با تصور حضور، مراقبت و تصور مثبت از خدا در سطح ۰/۰۱ رابطه مثبت معنی‌دار وجود دارد. هم‌چنین این رابطه میان مردانگی با تصور حضور در سطح معنی‌داری ۰/۰۱، و با تصور مثبت در سطح معنی‌داری ۰/۰۵ وجود دارد. و تنها با تصور مراقبت این رابطه معنی‌دار نیست. اما هر سه متغیر رابطه معنی‌دار منفی در سطح ۰/۰۵ با متغیر تصور منفی از خداوند دارند.

جدول ۶). ماتریس همبستگی ویژگی‌های زنانگی و مردانگی و تصور از خدا

<u>متغیر</u>	<u>تصور حضور</u>	<u>تصور مراقبت</u>	<u>تصور مثبت</u>	<u>تصور منفی</u>
مردانگی	**۰/۲۱۷	۰/۱۲۵	*۰/۱۹۴	*-۰/۱۴۶
زنانگی	**۰/۳۲۸	**۰/۲۰۲	**۰/۲۹۸	*-۰/۱۲۲
آندروژنی	**۰/۲۶۱	**۰/۱۶۱	**۰/۲۴۱	*-۰/۱۶۰

p<0/01**

p<0/05*

در جدول ۶ ملاحظه می‌شود که بین کارکرد قضاوت با تصور حضور، تصور مراقبت، تصور مثبت رابطه مثبت معنی‌دار در و تصور ویژگی‌های زنانگی و دو جنسی با تصور حضور، مراقبت و تصور مثبت از خدا رابطه مثبت معنی‌دار و با تصور منفی از خداوند رابطه منفی معنی‌دار در سطح ۰/۰۵ وجود دارد. هم‌چنین این رابطه میان کارکرد ادراک با سه تصور حضور مراقبت و مثبت از خداوند منفی و معنی‌دار و با تصور منفی از خداوند در سطح ۰/۰۵ مثبت و معنی‌دار است. هم‌چنین بین تصور منفی از خداوند با گرایش برون‌گرایی رابطه منفی معنی‌دار و با گرایش درون‌گرایی رابطه مثبت معنی‌دار در سطح ۰/۰۵ وجود دارد.

جدول ۷). ماتریس همبستگی هشت مقیاس تیپ‌نمای ما بر زیربگ و تصور از خدا

<u>متغیر</u>	<u>برون‌گرا</u>	<u>درون‌گرا</u>	<u>تفکر</u>	<u>احساس</u>	<u>حس</u>	<u>شهود</u>	<u>قضاوت</u>	<u>ملاحظه‌کار</u>
تصور حضور	-۰/۰۲۸	۰/۰۲۸	-۰/۰۱۰	۰/۰۱۰	۰/۰۲۰	-۰/۰۲۰	۰/۱۴۰*	-۰/۱۴۰*
تصور مراقبت	۰/۰۳۶	-۰/۰۳۶	-۰/۰۸۲	۰/۰۸۲	-۰/۰۱۷	۰/۰۱۷	۰/۱۲۲*	-۰/۱۲۲*
تصور مثبت	-۰/۰۱۴	۰/۰۱۴	-۰/۰۴۹	۰/۰۴۹	-۰/۰۰۳	۰/۰۰۳	۰/۱۲۶*	-۰/۱۲۶*
تصور منفی	-۰/۱۴۸*	۰/۱۴۸*	۰/۰۱۴	-۰/۰۱۴	-۰/۰۶۴	۰/۰۶۴	-۰/۱۲۵*	۱/۱۲۵*

p<0/05*

p<0/01**

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش با هدف بررسی رابطه ویژگی‌های زنانگی مردانگی و تیپ‌های شخصیتی با تصویر ذهنی از خدا صورت گرفت. نتایج حاصل از این پژوهش با استفاده از رگرسیون هم‌زمان نشان داد که ویژگی زنانگی و درون‌گرایی قدرت پیش بینی بهتری به ترتیب برای تصور مثبت و تصور منفی از خداوند دارند. از سه سنخ جنسی زنانگی و مردانگی و آندروژنی زنانگی قدرت پیش بینی بهتری نسبت به تصور مثبت از خداوند داشت. این یافته‌ها هماهنگ با یافته‌های کلوپ و لیندزی [۳۴] است که زنان نسبت به مردان پیوسته میل شدیدتری به دین داشته‌اند و زنان همواره به لحاظ اعتقادات و هم از نظر فعالیت مذهبی در مراتب بالاتری از مردان قرار دارند. باید توجه کرد که دانشجویان زن در این پژوهش نمره‌های بیشتری از مردان در متغیر زنانگی گرفته‌اند. همچنین در راستای این نتایج علی‌مددی [۳۵] در پژوهش خود بین پذیرش هویت دینی و نقش جنسیتی زنانه رابطه معنی‌دار بدست آورد. همچنین نتیجه تامل برانگیز دیگر در این تحقیق قدرت پیش بینی منفی تصور از خداوند تیپ درون‌گرا می‌باشد، این نتایج هماهنگ با یافته‌های شکبیا، فتی و اصغرزاد [۳۶] است که بین مقیاس درون‌گرایی تیپ‌نمای مایرز بریگز با هوش هیجانی رابطه منفی معنی‌دار بدست آوردند. همچنین آهنگی، عابدین و فتح آبادی [۳۷] نیز بین درون‌گرایی با سبک حل مسئله سازنده رابطه منفی معنی‌دار بدست آوردند. این نتایج را می‌شود این گونه تبیین کرد که هر چند که افراد درون‌گرا تمایل به مردم‌گریزی دارند و واکنش را به عمل ترجیح می‌دهد و بیشتر خصوصیات منفی تیپ مقابل را در نظر می‌گیرند. و از موقعیت‌های تازه بیزار و به اشیاء با احتیاط و ترس نزدیک می‌شوند و نسبت به برون‌گراها کمتر شاد و سرزنده و اهل معاشرت هستند [۲۲]. اما قدرت پیش‌بینی تصور منفی از خداوند این افراد شاید به دلیل آسان نگرفتن معیارهای تصور مطلوب و مثبت و داشتن معیارهای سخت‌گیرانه‌تری نسبت به رابطه خود با خداوند باشد. همچنان که یونگ معتقد است که آنان اهل تأمل و تعمق‌اند و غالباً زندگی تخیلی غنی دارند. هر چند که افراد درون‌گرا نسبت به برون‌گراها کمتر شاد و سرزنده و اهل معاشرت هستند. در مجموع به نظر می‌رسد متغیر ویژگی‌های زنانگی مردانگی نقش پررنگ‌تری برای پیش‌بینی تصور از خداوند را داشته باشد. نتایج همبستگی پیرسون حاصل از وجود همبستگی بین آندروژنی و تصور مثبت از خداوند با یافته‌های پژوهش‌های یونگ [۲۳] در روان‌شناسی انتقال و تطبیق فرآیندهای کیمیاگری پیوند مقدس و آسمانی اعداد آنیما و آنیموس یا شاه و ملکه هم‌خوانی دارد. هر چند دو جنسی که مد نظر یونگ است به دشواری و در فرآیند تحلیل درمانی در فرد بوجود می‌آید اما سازه نظری آن در راستا با مفهوم آندروژنی فرد دارای خصوصیات مردانه و زنانه به گونه توأمان است. هم چنین پیرزمان و همکاران [۳۸] میان ویژگی دو جنسیتی یا آندروژنی با سازگاری معنوی رابطه معنی‌دار پیدا کردند. همچنین این نتایج هماهنگ با یافته‌های خاکساری و خسروی [۳۹] که بین تصور مثبت از خدا با سلامت روانی و عزت نفس همبستگی مثبت و معنی‌دار بدست آوردند. رابطه معنی‌دار میان سنخ مردانگی و سنخ زنانگی با تصور حضور و تصور مثبت نیز قابل توجه است از آنجا که مقدار همبستگی پیرسون زنانگی با تصاویر ذهنی از خداوند در تحقیق حاضر از دیگر سنخ‌ها بیشتر بود. می‌توان نتیجه گرفت که زنانگی در این تحقیق رابطه بهتری با تصور از خداوند دارد هر چند که این یافته‌ها باید با احتیاط تفسیر شود زیرا باید توجه به ویژگی‌های مقیاس اسپنس در نظر گرفته شود که ویژگی‌های شخصیت وابسته به جنس، ابزاری بودن برای مردان و خود بیانگری را برای زنان می‌سنجد. در این راستا می‌توان به پژوهش دهکردی [۴۰] اشاره کرد. که میان زنانگی با سلامت روانی، اضطراب و افسردگی رابطه معنی‌دار منفی، ($p < 0/000$) اما برای مردانگی با سلامت روانی همبستگی معنی‌دار منفی پیدا کرد. در مورد رابطه مثبت میان گرایش ادراک و تصور منفی از خدا و رابطه منفی این گرایش با تصور مثبت از خدا شاید بتوان گفت که احتمالاً این نتایج از آنجا که اشخاص دارای گرایش ادراک نوعی آزادی و بی‌قیدی نسبت به قوانین و عادت‌ها دارند به نظر می‌رسد که از تفکر متفاوت‌تری از خداوند نسبت به افرادی با گرایش قضاوت برخوردار باشند که افرادی منظم و پی‌رو برنامه‌ریزی و قوانین هستند. به نظر می‌رسد احتمالاً تبیین این نتایج از این رو است که اشخاص دارای گرایش قضاوت، افرادی منظم و پی‌رو برنامه‌ریزی و قوانین هستند. از این رو بیشتر خود را ملزم به داشتن تصویر مثبت و پذیرنده‌ای از خداوند می‌بینند، تا تصویر منفی تا اینگونه فرد با گرایش قضاوت، از تصویر درونی خود به عنوان فردی منظم و قانونمند و تابع مراجع قدرت را حفظ کند و از این ایده‌آل اخلاقی تخطی نکند. از آنجایی که تا کنون پژوهشی به رابطه تیپ‌های شخصیتی با تصویر ذهنی از خدا نپرداخته است. با این وجود نتایج پژوهش بهرامی [۴۱] نشان داد که بین ویژگی‌های شخصیتی و نگرش مذهبی رابطه مثبت معنی‌دار وجود داشت. وجود همبستگی مثبت معنی‌دار میان کارکرد قضاوت و تصویر مثبت از خدا هماهنگ با یافته‌های عابدین و فتح آبادی [۴۲] است که نشان دادند که بین کارکرد قضاوت با سبک حل مسئله خلاقیت رابطه مثبت و معنی‌دار و با سبک اجتناب و غیر سازنده رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد. با این همه غافلگیری اصلی در این پژوهش نبود همبستگی میان چهار کارکرد تفکر، شهود حس و احساس، با متغیرهای تصور از خداوند بود. یافته‌ای که به سختی به‌توان آن را تبیین کرد. با این حال با توجه به پیشینه نظری قدرتمند کارکردهای چهارگانه بویژه کارکرد شهود که انتظار می‌رفت با تصور حضور از خدا رابطه معنی‌دار داشته باشد باید به انتظار تحقیقات آینده بویژه با استفاده از مقیاس ادراک از خداوند لارنس بود که آیتم تصور حضور را نیز می‌سنجد. تیپ شخصیتی درون‌گرای حسی متفکر با گرایش قضاوت (ISTJ) و تیپ شخصیتی برون‌گرای حسی متفکر با گرایش قضاوت (ESTJ) همانگونه که در بیشتر تحقیق‌هایی که

باتیپ نمای مایرزبریزگزیبدست آمده است، [۴۴] دارای بیشترین فراوانی بوده‌اند. (۲۴ درصد ISTJ و ۱۱/۷ درصد ESTJ) همچنین برون‌گرای حسی احساسی با گرایش ادراک (ESFP) و برون‌گرای شهودی متفکر با گرایش قضاوت (ENTJ) دارای کمترین فراوانی هستند. (۳ درصد برای هردو تیپ). با توجه به معنی‌دار بودن مدل رگرسیون زنانگی در پیش بینی تصور مثبت از خدا و آندروژنی در پیش بینی معکوس تصور منفی از خدا می‌توان نتیجه گرفت که ویژگی‌های زنانگی مردانگی متغیر قدرتمندی در پیش‌بینی تصور از خدا می‌باشند. تیپ‌های شخصیتی با توجه به پیشینه تحقیقی و نظری قدرتمند آن، آنگونه که باید نتوانست پیش‌بین مناسبی برای متغیر تصور از خداوند باشد. و چهار کارکرد یونگ که از پیشینه تحقیقی و نظری قدرتمند برخوردارند هیچ رابطه‌ای را با متغیر تصور از خداوند نشان ندادند. موضوعی که تحقیقات آینده بویژه استفاده از مقیاس ادراک از خداوند لارنس به آن پاسخ خواهد داد. از جمله محدودیت‌های تحقیق؛ محدود بودن آیت‌های پرسشنامه تصور از خداوند می‌باشد. از آنجا که پرسشنامه تصور خدا تصور از خداوند را در تنها در ۳ مقیاس اندازه می‌گیرد و مقیاس تصور مثبت از خدا از ترکیب مقیاس‌های حضور و مراقبت تشکیل می‌شود. دیگر تصاویر ذهنی از خدا، مانند تصویر منفی از خدا مانند آیت‌های مقیاس لارنس نظیر چالش، مدبر و .... نادیده گرفته می‌شود و این مسئله‌ای است که باید در تحقیقات آینده در نظر گرفته شود. همچنین پرسشنامه سنخ‌نمای مایرز بریزگزی نیز مدلی که برای تیپ شهودی در نظرمی‌گیرد، کاملاً مطابق با تیپ شهودی نظریه یونگ نیست و شاید پرسشنامه‌ای که این سازه را بتواند بهتر بسنجد مورد نیاز باشد

منابع و مراجع

- [۱] ام وولف، د. (۱۹۹۷)، روان شناسی و دین، ترجمه دکتر محمد دهقانی، (۱۳۸۶) تهران: انتشارات رشد.
- [۲] پالم، م. (۱۹۹۵)، فروید یونگ و دین، ترجمه محمد دهگان پور غلامرضا محمودی، (۱۳۸۵) تهران: انتشارات رشد.
- [3] Kirkpatrick, L. A. (1994). The role of attachment in religious belief and behavior. *Advances in personal relationship*. London. 5: 239-256.
- [4] Rizzuto, A- M. (1974). Object relations and formation of the image of God. *British Journal of Medical Psychology* 47(1): 83-99.
- [۵] اسپیلکا، ب. (۲۰۰۳). روان شناسی دین بر اساس روی کرد تجربی، ترجمه محمد دهقانی. (۱۳۹۰) تهران: انتشارات رشد.
- [6] Gattis, Jay Paul. (2001). developing a web-based scoring program for the god image inventory. presented to the Faculty of the Rosemead School of Psychology. Biola University.
- [۷] صادقی، م، مظاهری، م. ملک عسگر. س. (۱۳۸۷). والدین خود و دیگران مهم: منابع تصور از خدا. مجله علوم رفتاری دوره ۲. شماره ۱.
- [8] Lawrence, R. T. Measuring the Image of God: The God image inventory and the God image.
- [۹] شولتز، د. پ. شولتز. (۲۰۰۷) نظریه های شخصیت ترجمه یحیی سید محمدی (۱۳۸۷) انتشارات ارسباران.
- [۱۰] فوردهام، ف. (۱۹۸۷). مقدمه ای بر روانشناسی یونگ، ترجمه حسین یعقوب پور (۱۳۷۴) تهران: نشر اوجا.
- [11] Gordon, H. R. D. (2000). MBTI characteristic of beging trade and industrial and health occupation education secondry teachers. *Journal of Health occupation Education*, 14 (1): 9-26 .
- [12] Vergote, A., TAmayo, A. (1980), *The Parental Figures and the Representation of God: A Psychological and Cross Cultural Study*, New York, Mouton,.
- [۱۳] شاملی، ل. گودرزی، م. ع. (۱۳۸۸). پیش بینی شدت و سواس مذهبی بر اساس تصور از خدا و راهبردهای کنترل افکار رخنه کننده در بیماران مبتلا به اختلال وسواسی- اجباری. مجله دانشکده پزشکی اصفهان. سال ۲۳. شماره ۱۶۶.
- [۱۴] خاکساری، ز. خسروی، ز. (۱۳۹۱) خدا؛ و تصور مثبت و منفی از او و رابطه آن با عزت نفس و سلامت روانی دانش آموزان. مجله روان شناسی دین سال پنجم شماره دوم.
- [۱۵] غباریب ناب، ب. حدادی کوهسار، ع. (۱۳۹۰) تصویر ذهنی از خدا و افکار پارانوئیا مانند در دانشجویان. مجله روان شناسی تحولی. سال هفتم، شماره ۲۷. بهار ۱۳۹۰
- [۱۶] دهکردی، م. شکر شکن، ح. محتشمی، ط. (۱۳۹۰). رابطه نقش های جنسیتی با سلامت روانی و مولفه های آن در زنان شاغل. دو فصلنامه روانشناسی بالینی و شخصیت دانشگاه شاهد. سال سوم، شماره ۵.
- [۱۷] بار، ویون. (۱۹۹۸). جنسیت و روان شناسی اجتماعی، ترجمه حبیب احمدی، (۱۳۸۳). شیراز: انتشارات نوید شیراز.
- [18] Bem, Sandra Lipsitz. (1974). The Measurement of Psychological Androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, VOL 42, No2, pp:155-
- [۱۹] یونگ، ک. گ. (۱۹۵۴). روان شناسی انتقال. ترجمه پروین فرامرزی. (۱۳۹۰) مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- [۲۰] یونگ، ک. گ. (۱۹۴۴) روان شناسی و کیمیاگری ترجمه پروین فرامرزی (۱۳۷۳). مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی
- [۲۱] پیرزمان، س. (۱۳۸۹) بررسی رابطه سازگاری معنوی و آندروژنی با بهزیستی روان شناختی در دانشجویان. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.
- [22] Shimonaka, Y., Nakazato, K., Kawaai, C., & Sato, S. (1997) Androgyny and successful adaptation across the life span among Japanes. *Journal of Genetic Psychology*, VOL158, Vo4, pp: 390- 400.
- [۲۳] فیض آبادی، سلیمه. خسروی، زهره. (۱۳۸۸). مقایسه تصور از خدا و رضایت از زندگی در بین زنان خواهان طلاق و غیر خواهان طلاق شهرستان کاشان. مجله پژوهش های تربیتی و روانشناختی دانشگاه علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه اصفهان. سال چهارم، شماره دوم، شماره پیاپی ۱۰.
- [۲۴] آقاجانی، م. (۲۰۱۱). سنخ نمای مابرز بریگز، مقاله اینترنتی. بازدید شده در تاریخ ۱۷/۸/۲۰۱۱ /Www.Mehr-2011 /Aghajani.Com

- [۲۵] دهکردی، م. شکر شکن، ح. محتشمی، ط. (۱۳۹۰). رابطه نقش‌های جنسیتی با سلامت روانی و مولفه‌های آن در زنان شاغل. دو فصلنامه روانشناسی بالینی و شخصیت دانشگاه شاهد. سال سوم، شماره ۵.
- [26] Spence, j.t. Helm reich, r.l. (1974). The personal attributes questionnaire: a measure of sex- role stereotypes and masculinity- fininity, jsas catalog of selected document in psychology, 4,43-44,ms 617 Spence, j.t. Helm reich, r.l. (1978). The masculinity and fininity. Tx;
- [27] university of texas press. personal attributes questionnaire: a measure of sex- role stereotypes and masculinity- fininity, jsas catalog of selected document in psychology, 4,43-44,ms 617.
- [۲۸] اعتصامی، پ. (۱۳۸۰). بررسی رابطه میان نقش‌های جنسیتی و هوش هیجانی در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی اصفهان. پایان نامه کارشناسی ارشد. رشته روانشناسی عمومی دانشگاه اصفهان.
- [۲۹] شریفی، شادی. (۱۳۸۴). مقایسه هموابستگی در زنان با نقش‌های جنسیتی گوناگون. مجله پژوهش- زنان و دوره ۳، شماره ۱
- [۳۰] علی‌مددی، سمیه. (۱۳۸۹). بررسی رابطه هویت بین‌فردی و هویت دینی با نقش جنسیتی دانشجویان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی دانشگاه تهران.
- [۳۱] شکیب، شیما. فتی، لادن. اصغرزاد فرید، علی اصغر. (۱۳۸۷). رابطه تیپ‌های روانشناختی و هوش - هیجانی اجتماعی. فصلنامه روان شناسی کاربردی. سال ۲، شماره ۴ (۸).
- [۳۲] آهنگی، ا. عابدین، ع. فتح‌آبادی، ج. (۱۳۸۸) رابطه بین تیپ‌های شخصیتی با سبک‌های حل مسئله در کارکنان دانشگاه. فصلنامه روانشناسی کاربردی، سال سه شماره ۴.
- [۳۳] بهرامی، مریم. (۱۳۹۱). بررسی نگرش مذهبی و ویژگی‌های شخصیت و ارتباط آن با بهزیستی روانی دانشجویان. پایان‌نامه رشته روانشناسی تربیتی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
- [۳۴] تهرانی، س. م. (۱۳۷۶). هنجاریابی تیپ‌نمای مابرزبریزگر، بر روی دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی و فردوسی مشهد. طرح پژوهشی، دانشگاه فردوسی مشهد.